

ČAPV 2013, UJEP Ústí nad Labem

# POUŽÍVÁNÍ STRATEGIÍ UČENÍ SE CIZÍMU JAZYKU A JEJICH PODPORA UČITELEM NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Kateřina Vlčková, Jarmila Bradová  
Institut výzkumu školního vzdělávání  
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Institute for Research in School Education  
Masaryk University, Brno, Czech Republic

Příspěvek vznikl v rámci projektu GAP407/12/0432

*Strategie učení se cizímu jazyku a výsledky vzdělávání: Analýza shluků a sekvencí strategií*  
financovaném Grantovou agenturou České republiky.

# Koncept strategií učení

- **soubory postupů** používaných k usnadnění **získávání, zapamatování, znovu vybavení a používání informací** (Rubin, 1975)
- „postupy většího rozsahu, jimiž žák uskutečňuje svébytným způsobem určitý **plán** při řešení úlohy, chce něčeho dosáhnout a něčeho jiného se zase vyvarovat“ (Mareš 1998, s. 58)
- liší se **mírou uvědomění, plánování, kontroly** (Cohen, Macaro, 2006)

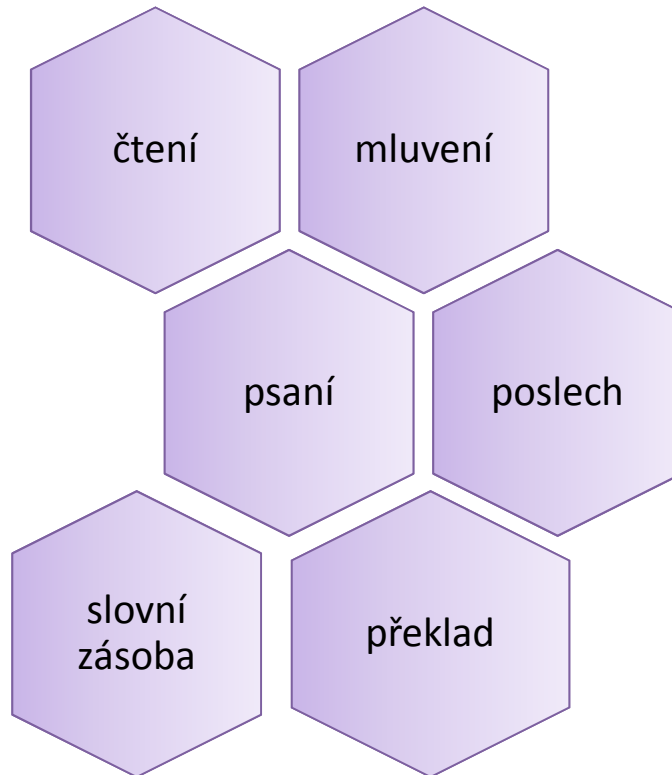
## Související koncepty

- styl učení
- přístupy k učení
- techniky/taktiky učení
- autoregulace, autonomní učení, sebeřízení

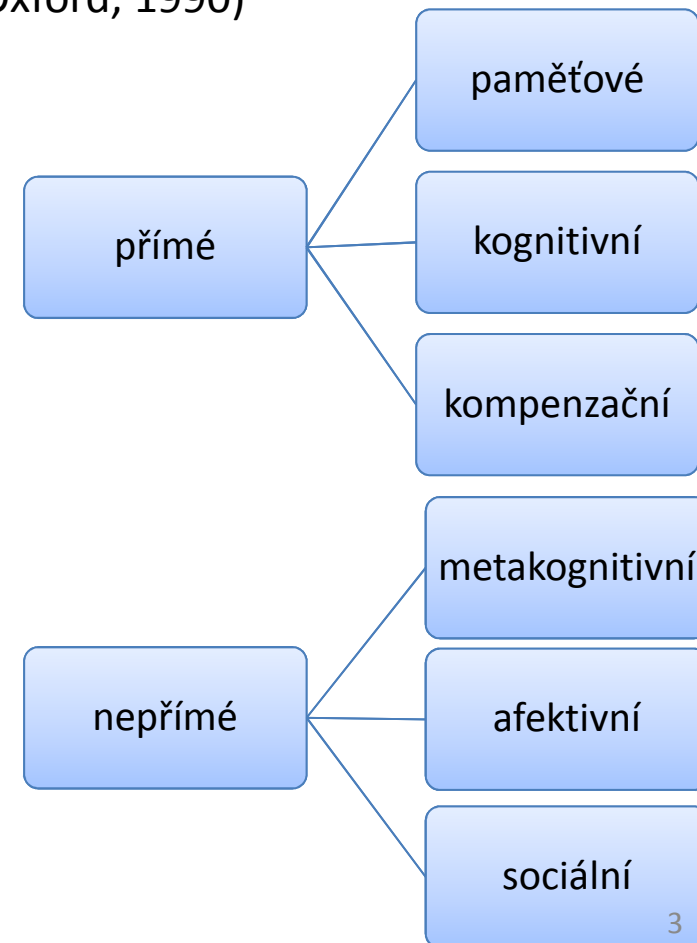
# Klasifikace strategií učení cizímu jazyku

Existuje mnoho klasifikací strategií dle různých kritérií

## Řečové dovednosti a jazykové prostředky (Cohen, Weaver, 2006)



## Funkce v procesu zpracování informací (Oxford, 1990)



## Výsledky českých výzkumů

Učitel může výukou ovlivnit používání strategií žáky.

(Vlčková, 2002, 2005, 2010)

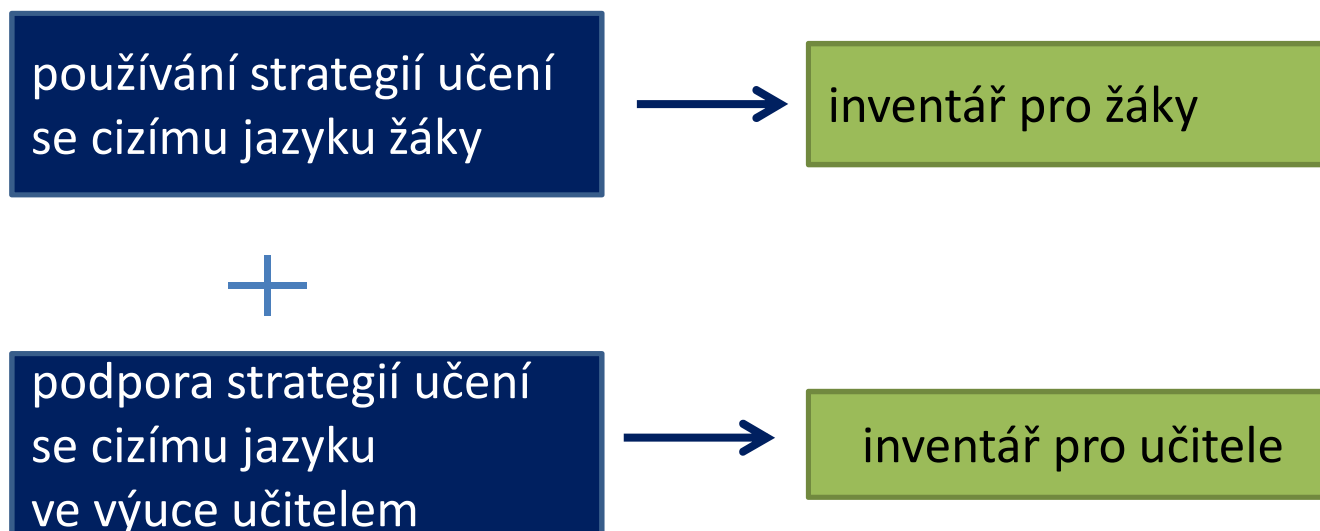
- v našich podmínkách dokonce stačí o strategiích informovat
- doložen vliv procvičování
- směrem k vyšším stupňům vzdělávání je vliv učitele statisticky významný, ale síla vztahu klesá
- s rostoucím stupněm vzdělávání učitelé strategie méně podporují

# Výzkumná otázka

Jaký je vztah mezi podporou strategií učení se cizímu jazyku učitelem a jejich používáním žáky na 2. stupni základní školy?

- Jaké strategie učení se cizímu jazyku a v jaké míře používají žáci 2. stupně základní školy?
- Jaké strategie a v jaké míře podporují učitelé daných žáků?
- Liší se strategie, které podporuje učitel a které používají žáci?
- Které strategie jsou nejvíce používány žáky a nejvíce podporovány učitelem?

Pomocí inventáře na strategie učení se cizímu jazyku jsme zjišťovali deklarované používání a podporu strategií.



Adaptace a částečná standardizace inventáře

**Young Learners' Language Strategy Use Survey** (Cohen, Weaver, 2002)

- 6 skupin strategií: poslech, čtení, psaní, mluvení, slovní zásoba, překlad
- paralelní inventář pro učitele

Česká adaptace (Vlčková, Přikrylová, 2011):

- 64 položek
- dichotomická škála ano – ne
- on-line na *Portále evaluačních nástrojů*  
NÚV

Automaticky generovaná zpráva v rámci autoevaluace školy pro:

- žáka
- učitele za třídu a za všechny jeho třídy
- školu

Příklady položek

Procvičuji si výslovnost nebo způsob psaní cizích slov.

Snažím se napodobovat způsob, jakým mluví nebo píše rodilí mluvčí.

Když slovíčku nerozumím nebo ho neznám, snažím se jeho význam odhadnout.

## Žáci ZŠ

### Pilotáž

- 1) 1 třída ZŠ Brno (Vlčková, Hrozková, 2010)
- 2) 1 ZŠ Kroměřížsko
- 3) 5 ZŠ Kroměřížsko (Večerková, 2010)

### Sběr dat on-line

18 ZŠ, **776 žáků** (38 učitelů)

4.-9. roč. ZŠ

86 % AJ

### Reliabilita

72 položek ( $\alpha = 0,89$ )

redukce na 64 položek ( $\alpha = 0,88$ )

- dimenze 0,46 až 0,79

## Učitelé ZŠ

### Pilotáž

4 učitelé

### Sběr dat on-line

**23 učitelů**

41 jazykových skupin

92 % skupin učila žena

### Reliabilita

72 položek ( $\alpha = 0,90$ )

redukce na 64 položek ( $\alpha = 0,90$ )

- dimenze 0,46 až 0,79
- obvykle  $> 0,60$

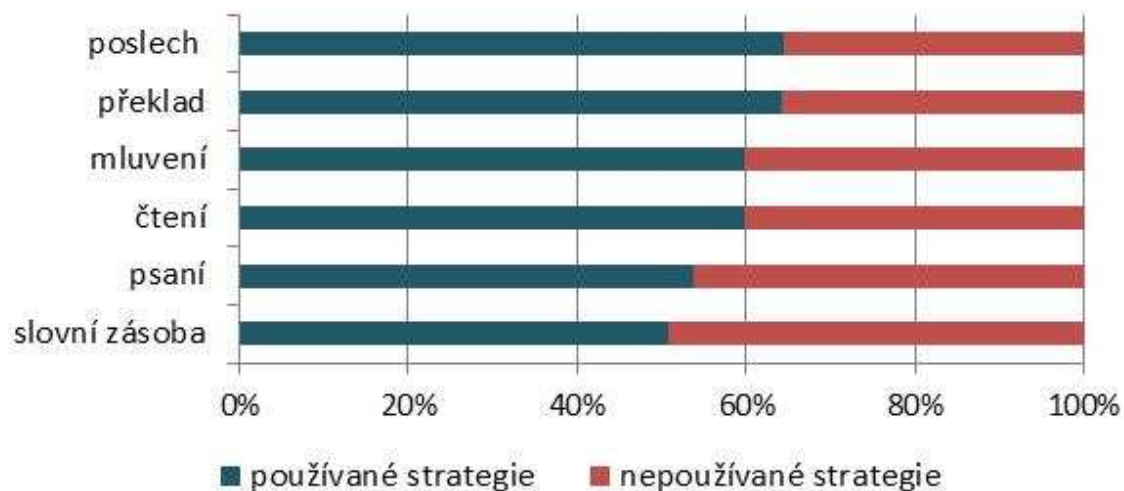


## Používání strategií žáky

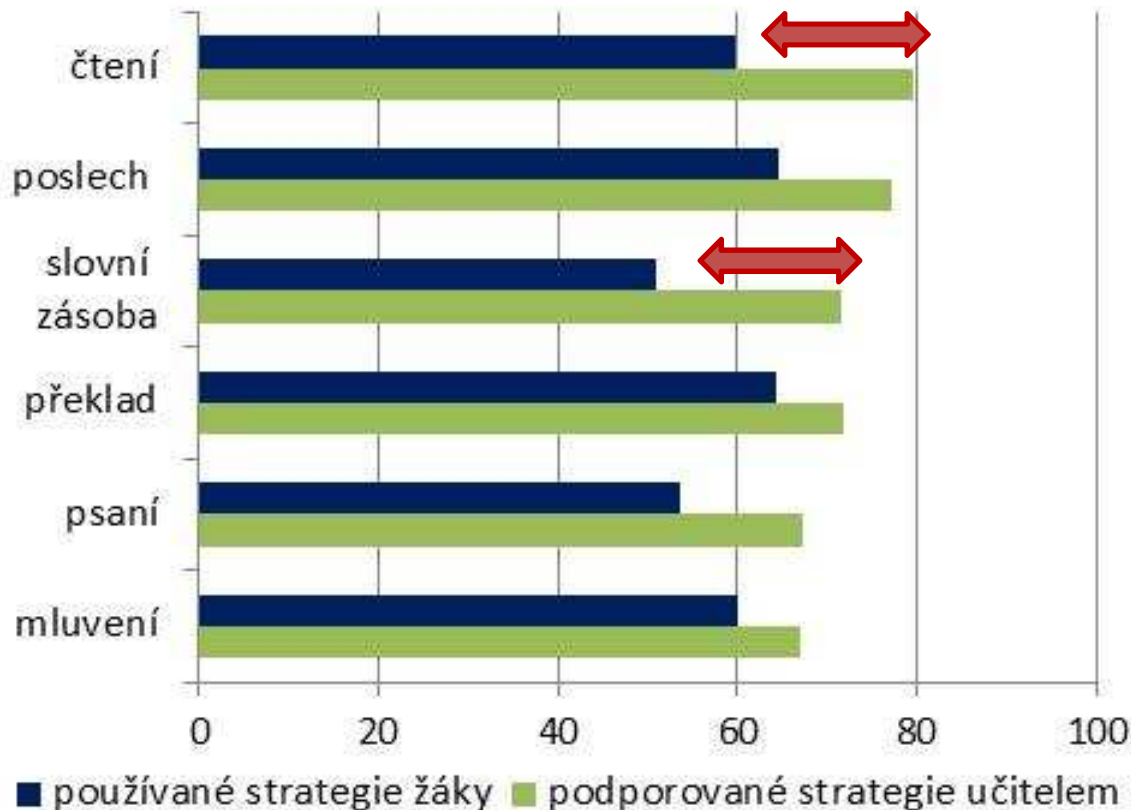
- strategie používány z 59%
- 36 strategií používáno průměrně
- nejvíce používané strategie u překládání a poslechu (> 60 %)
- nejméně používané strategie u psaní a slovní zásoby (45 %)

## Podpora strategií učitelem

- 53 podporovaných, 19 ne
- vysoká míra podpory
- nejvíce podporované strategie u čtení (80 %)
- nejméně podporované u mluvení (64 %)



# Vztah podpory a používání strategií



Deklarovaná podpora byla přirozeně vyšší než používání strategií.

Používání strategií se liší v závislosti na učiteli (Kruskal-Wallis,  $p = 0,00$ ).

**Čím více žáci používají strategie, tím méně je učitel podporuje.**

- Korelace statisticky významné, ale slabé.

## Výsledky korespondují s dalšími šetřeními.

Ukazuje se potřeba podporovat strategie učení u žáků nižšího sekundárního stupně, ale i primárního a vyššího sekundárního (Vlčková, 2010)

- více než 2/3 žáků si nejsou jistí, jak se mají učit cizí jazyk
  - 64 % v 5. ročníku, 68 % v 9. ročníku, 70 % na gymnáziu
- 1/3 žáků 9. ročníku uvádí, že nedostávají informace, jak se cizí jazyk učit a jaké jsou vhodné strategie
  - dalších 22-24% jen částečně
  - v 5. roč. ZŠ je 50% žáků informováno částečně nebo vůbec
- podobné výsledky se týkají „procvičování, jak se učit“
  - 40–50% žáků 9. ročníku a gymnázií procvičovalo částečně nebo nikdy, jak se učit

- Učitelé nejvíce podporují jiné skupiny strategií než nejvíce používají žáci.
  - Učitelé více podporují strategie, které je snáze rozvinout
    - čtení oproti mluvení
- U produktivních dovedností (na rozdíl od receptivních) jsou strategie jak méně používány, tak méně podporovány.
- V současnosti by se učitelé měli zaměřit na podporu strategií pro osvojování slovní zásoby.

Děkujeme za pozornost,  
podněty a otázky.

POUŽÍVÁNÍ STRATEGIÍ UČENÍ SE CIZÍMU JAZYKU  
A JEJICH PODPORA UČITELEM NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Kateřina Vlčková & Jarmila Bradová

[vlckova@ped.muni.cz](mailto:vlckova@ped.muni.cz), [bradova@ped.muni.cz](mailto:bradova@ped.muni.cz)

Příspěvek vznikl v rámci projektu GAP407/12/0432 *Strategie učení se cizímu jazyku a výsledky vzdělávání: Analýza shluků a sekvencí strategií* financovaném Grantovou agenturou České republiky.



# Literatura

**Vlčková, K., Přikrylová, J. (2011): *Strategie učení se cizímu jazyku. Dotazník pro žáky. Manuál k nástroji.* Praha: NUOV.**

Lojová, G., Vlčková, K. (2011). *Styly a strategie ve výuce cizích jazyků.* Praha: Portál.

Vlčková, K. (2010): *Žákovské strategie učení cizímu jazyku ve všeobecném vzdělávání – průřezový výzkum.* Brno, MU. Dostupné také na:

<https://is.muni.cz/dok/fmgr.pl?ag=do;furl=%2Fdo%2Frect%2Fhabilace%2F1441%2FVlckova%2F;info=>>.

Vlčková, K. (2007): *Strategie učení cizímu jazyku. Výsledky výzkumu používání a efektivity strategií na gymnáziích.* Brno, Paido.

Vlčková, K. (2005): *Strategie učení cizímu jazyku.* Dizertační práce. Brno, PdF MU. Dostupné na: [http://is.muni.cz/th/23594/pedf\\_d/](http://is.muni.cz/th/23594/pedf_d/).



# Postup adaptace nástroje

1. Překlad nástroje
2. Alternativní překlady nástroje
3. Kontrola položek s klasifikací
4. Kontrola položek s českou situací
5. Konzultace s odborníky
6. Navržení dalších položek
7. Jazyková a obsahová korektura
8. Pilotáž – kognitivní interview 1 => úpravy
9. Pilotáž – kognitivní interview 2 => úpravy
10. Pilotáž 3 – tužka papír
11. Položková analýza, reliabilita => úpravy nástroje
12. Pilotáž 4 (on-line, velký sběr dat) dotazník 72 položek ZŠ
13. Položková analýza, reliabilita
14. Úpravy na základě hodnocení dotazníků respondenty
15. Redukce a úpravy nástroje (64 položek ZŠ)
16. Orientační výpočty reliability s upraveným nástrojem
17. Nástroj on-line pro školy = další sběr dat
18. Úprava norem pro srovnávání s ČR